

Færøsk fiskeri ved Grønland

af Karl Nolsøe

Befolkningerne i Grønland og på Færøerne er af nogenlunde samme størrelse, omkring 40.000, og har begge været underkastet et handelsmonopols formynderskab i lange tider.

Den udvikling indenfor fiskeri, der begyndte for godt 100 år siden på Færøerne med skotske og engelske læremestre, tog sin begyndelse for godt 50 år siden på Grønland med bl. a. færinger som læremestre og forbillede.

Siden 1925 har på den ene side Grønland spillet en stor rolle for det færøske fiskeri, på den anden side har det haft betydning for udviklingen af det moderne, grønlandske fiskeri.

Indtil for ca. 100 år siden blev det færøske fiskeri drevet med åbne robåde, udelukkende i de meget åbne og ubeskyttede færøske kystfarvande. Efterhånden anskaffedes flere sejldrevne dæksfartøjer, og hele landsokkelområdet med påliggende banker inddroges. Men her stødte man på større nationers mere moderne skibe og fiskegrej.

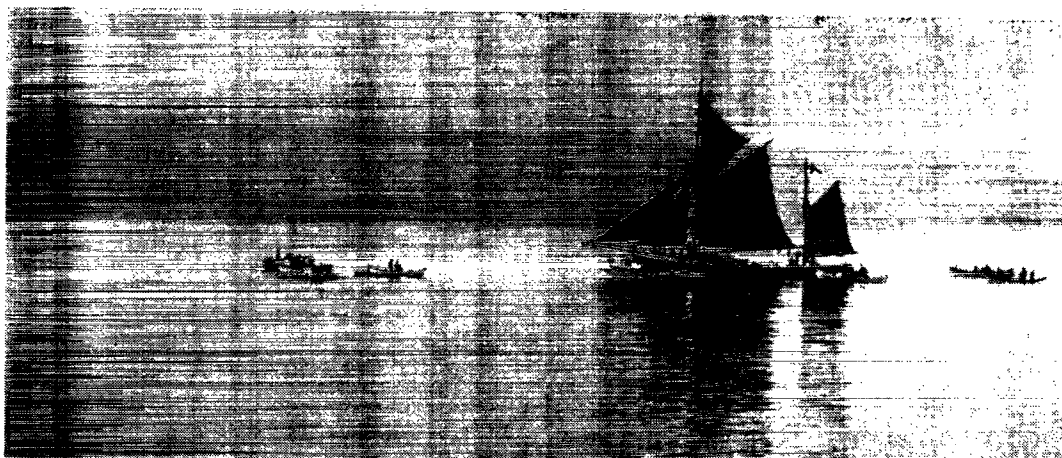
I århundreder havde skotterne fisket ved Færøerne med håndsnoere og langline, men var i 1880'erne og 90'erne be-

gyndt at gå over til dampdrevne fartøjer med bundtrawl, medens færingerne overtog de tidligere britiske sejlkuttere, som de fortsat drev håndsnorefiskeri med.

I konkurrence med mere moderne og effektive fartøjer og fiskegrej trak færingerne det korte strå og måtte forlægge mere og mere af deres fiskeri til islandske kystfarvande, hvor fiskerigeligheden var stor. — De fjernere farvande medførte, at fartøjerne blev større og turene længere og mere kostbare. Inden længe blev de britiske trawlere imidlertid så store, at de kunne udstrække deres aktivitet til islandske farvande. De begyndte at optræde hyppigere ved Island, efterhånden som de rigeste banker ved Færøerne gav aftagende fangstresultater.

Under pres af andre nationers fiskeri udviklede det færøske fiskeri sig fra at være hjemmefiskeri, kombineret med jordbrug til at blive mere og mere udpræget fjernfiskeri.

Midt i tyverne var det britiske trawlfiskeri blevet så generende for de færøske sejlskibe ved Island på håndsnorefiskeri, at enkelte skibe trak over i Davisstrædet, i hvis nærmeste omgivelser, New

Den gamle, restaurerede slup 'Westward Ho'. Den første færøske bådtype, der blev anvendt til havfiskeri.

Fot.: W. Ferchland 1967.

Foundland og Labrador, franskmænd, portugisere, skotter og amerikanere i århundreder havde drevet samme slags fiskeri, som færingerne var nået til i første fjerdedel af indeværende århundrede, sejlskibe med håndsnøre som redskab.

I slutningen af tyverne havde det færøske fiskeri tre fangstområder: Færøerne, Island og Grønland. – Farvandene ved Færøerne, der i 1000 år havde været det eneste fiskeriområde for den færøske befolkning, spillede nu næsten ingen rolle for det totale færøske kommercielle fiskeri.

Til trods for afstanden blev Grønland i løbet af 30'erne færingernes vigtigste fangstfelt, en rolle, som det, bortset fra krigsårene 1940–45, beholdt lige til sidste halvdel af 60'erne.

Midt i 30'erne blev der gjort et ganske storstilet fiskeriforsøg med sejl-motorskibe ved Svalbard. Der fiskedes

så langt mod nord, at den 82. breddegrad blev passeret. Vejret var godt og fiskens kvalitet udmærket. Fiskerimæssigt var forsøget en succes, men da man ikke kunne få nødvendige skibsforsyninger, blev forsøget ikke gentaget.

I slutningen af 30'erne op til sidste verdenskrig fiskede færøske damptrawlere ved Nordnorge og så langt mod øst som ind i Hvidehavet syd for Kola-halvøen.

Ved udgangen af 50'erne omfattedes hele Nordatlanten af det færøske fiskeri og var blevet det, som skotske økonomer i „The Faroe Report“ betegnede som geografisk krisesikret. Selv om et eller to felter slog fejl samtidig, var det usandsynligt, at det kunne slå fejl samtidig på alle af færingerne benyttede felter.

Følgende oversigt viser, hvordan færøsk fiskeri siden 1920 har fordelt sig på Nordatlantens fiskefelter.

Det færøske fiskeri undtagen sild, procentuelt fordelt på fiskefelter:

År	Totalt fiskeri tons	Fær- øerne ‰	Is- land ‰	Grøn- land ‰	Bjørneøen Nordnorge ‰	New Foundland ‰	Nord- søen ‰
1920	27.322	39	61				
1921	34.648	16	84				
1922	43.529	7	93				
1923	39.298	11	89				
1924	35.255	12	88				
1925	35.537	19	81				
1926	46.346	12	83	5			
1927	47.277	14	80	6			
1928	55.027	8	90	2			
1929	66.300	3	82	15			
1930	80.052	3	66	31			
1931	76.159	2	71	27			
1932	68.087	7	71	22			
1933	66.517	3	70	27			
1934	56.069	3	50	45	2		
1935	48.838	3	59	36	2		
1936	43.468	3	32	37	28		
1937	51.493	6	39	47	8		
1938	58.340	5	39	43	13		
1952	81.384	10	20	53	17		
1953	71.694	11	25	38	26		
1954	71.010	13	24	37	13	13	
1955	92.503	15	22	39	24		
1956	92.648	15	20	34	31		
1957	88.631	16	28	37	16	3	
1958	89.069	18	24	49	5	4	
1959	73.505	18	13	52	7	10	
1960	98.011	20	15	52	3	10	
1961	103.193	21	13	57	4	5	
1962	133.665	14	9	70	2	5	
1963	124.198	15	9	63	1	12	
1964	119.879	17	8	55		20	
1965	110.252	18	8	60		14	
1966	103.845	18	5	62		15	
1967	102.421	18	4	62		16	
1968	96.332	29	5	48		18	
1969	131.272	26	4	14	22	17	17
1970	132.824	24	9	6	21	14	26

Kilde: Fiskivinnuskrivstovan, Thorshavn.

Trængt af andre nationers fiskeri måtte man opsøge andre fiskefelter.

På denne måde har man dels fundet erstatning for tab af eget fiskefelt, dels skabt et erhverv, der præges af evnen og viljen til hurtigt at omstille sig og udnytte chancerne, hvor de måtte være og medens de var der.

Fiskeriterritoriets udvidelse til 12 sømil sammen med udviklingen af moderne

fisketeknik, anskaffelse af mere effektive fartøjer og grej og videreudvikling af fiskeindustrien skabte nye muligheder i hjemlige farvande.

Karakteristisk for færøsk fiskeri er også den meget betydelige tilpasnings- evne til ændrede og nye afsætningsmulig- heder, som bl. a. fremgår af følgende tabel.

Færøsk fiskeeksport, procentuel fordeling. Værdier:

	1960	1963	1966	1969	1970
Saltfisk	33	42	44	38	31
Isfisk	28	16	8	2	1
Klipfisk	23	25	9	3	
Saltsild	13	9	14	4	3
Sildeolie og mel			7	10	12
Frosne fiskefileter	2	3	9	24	24
Andre fiskeprodukter	1	5	9	19	29
	100	100	100	100	100

Kilde: Det rådgivende Udvalg vedr. Færøerne.

Saltfisken har holdt stand dels på grund af den gunstige prisudvikling, dels på grund af de enkle og billige installationer, der fordres til dens fremstilling.

Klipfisken er faldet ud p. gr. a. de re-

lativt høje saltfiskepriser, det spanske markeds selvforsyning og ustabile prisforhold i Brasilien

Fiskefileter er vokset i betydning efter fiskeriterritoriets udvidelse.

Udvikling i gennemsnitlige eksportpriser:

	1960	1965	1968	1969	1970
Saltfisk	100	147	152	155	190
Filet	100	130	118	132	167

Kilde: Rigsombudsmandens årsberetning.

Vestgrønland. Det landbaserede færøske båd fiskeri.

Der er en gruppe færøske fiskere, der

har krav på særlig interesse set med grønlandske øjne, da de har deltaget i det vestgrønlandske fiskeri på nogen-

lunde samme betingelser arbejdsmæssigt set som grønlanderne selv og i de samme områder: indenskærs og i fjordene, endog helt ude på de nærmeste banker, når vejrforholdene tillod det.

Denne type fiskeri, der foregik med både på 30–40 fod, kulminerede i 1962 med deltagelse af 138 motorbåde og 647 fiskere. – Gennem tresserne aftog aktiviteten, til der i 1970 kun var 28 både med 118 fiskere.

Den svigtende deltagelse skyldes bl. a. at de samme både efter det færøske fiskeriterritoriums udvidelse til 12 sømil i

1964 kunne anvendes mere fordelagtigt ved Færøerne, hvor fiskemængden nær kysten var i tiltagende og priserne bedre.

Bådene var udstyret med kraftig motor, stort ruf med plads til hele besætningen, elektrisk lys, ekkolod og radio-telefon. For de flestes vedkommende blev de hvert år transporteret frem og tilbage mellem Færøerne og Grønland, når sæsonen, der varede 2–3 måneder, begyndte eller sluttede, da bådene også skulle kunne anvendes til vinterfiskeri ved Færøerne.

Vestgrønland. Færøske åbne motorbådes sommerfiskeri. Torsk:

År	Total fangst tons	Fangst pr. båd tons	Fangst pr. mand tons
1960	9.224	80,2	16,6
1961	11.204	119,2	27,4
1962	14.380	104,2	22,2
1963	11.502	95,9	20,0
1964	7.595	89,4	19,7
1965	9.439	124,2	30,6
1966	11.620	115,0	29,0
1967	10.237	131,2	31,7
1968	7.800	87,6	20,8
1969	2.409	58,8	14,3
1970	1.336	47,7	11,3

Kilde: Føroya Fiskimannafelag, Samvinnufelag Fiskimanna.

Totalfangsten kulminerede med 14.380 t samtidig med det største deltagerantal i 1962, medens fangst pr. båd og pr. mand kulminerede i 1967 med henholdsvis 131,2 og 31,7 t.

Det ses, at gennemsnitsbesætningernes størrelse faldt fra 4,8 mand i 1960 til 4,2 i 1970.

Bådene kostede færdigudstyrede mellem 30.000 og 50.000 kr. og blev byg-

gede på Færøerne. Fisken blev de fleste steder tilvirket til saltfisk af besætningerne selv, efter at dagens fiskeri var slut.

Under gode vejrforhold, hvis fiskeriet inde ved land ikke var tilstrækkelig godt, sejlede nogle af disse både ud på Fyllas banke. Det var en tur, der tog ca. 7 timers sejladstid hver vej.

Bådene, besætninger, salt, benzin, proviant og andre forsyninger blev sejlet op af fragtskibe, som fiskerne selv charrede gennem deres sammenslutninger. —

Ved sæsonens slutning blev både og mandskab sammen med den producerede saltfisk afhentet på samme måde og ført hjem til Færøerne.

Var det et nogenlunde godt år med fisk, var deltagerne som regel udmærket godt tilfredse med resultatet.

Det internationale fiskeri.

Det internationale fiskeris udvikling ved Vestgrønland i årene 1952–70 fremgår af efterfølgende tabel.

Vestgrønland. Alle nationers fiskeri 1952–70, tons hel fisk:

År	Torsk	Rødfisk	Fladfisk	Diverse bundfisk	Rejer	Andet	Ialt
1957	269.035	28.137	1.953	566	228		254.283
1952	252.758	159	572	4.708	673	74	304.580
1962	450.658	60.352	815	14.275	3.362	226	529.688
1967	429.479	13.210	2.610	2.892	5.643	11.335	467.169
1968	381.869	9.606	2.262	2.202	5.604	6.382	407.925
1969	204.800	4.252	1.734	616	6.742	6.505	224.649
1970	111.443	4.101	1.717	29	8.559	14.946	140.797
Ialt							
1952–70	5.853.046	457.004	41.569	119.970	56.242	59.448	6.587.281
%	88,9	6,9	0,6	1,8	0,9	0,9	100,0

Kilde: ICNAF Stat. Bull. Smidt 1965.

Alle nationers fiskefangster for årene 1952–70 udgjorde 6.587.281 tons. Det giver et årsgennemsnit på 346.699 tons.

Alle årene efter 1960 udviser fangstmængder, der ligger over periodens årsgennemsnit med undtagelse af årene 1969 og 1970, da mængderne faldt drastisk. — I 1969 fangedes 224.000 t, og det næste år, 1970, giver et udbytte på kun 141.000 t eller kun ca. 1/4 af, hvad

der opnåedes i periodens bedste år 1962, der gav et resultat på 529.688 t.

Det ses at torsken er den fiskeart, der har haft langt den største betydning for det internationale fiskeri ved Vestgrønland.

I Grønland ilandbragtes i 1952–70 461.068 t torsk eller 7,9 % af de deltagende nationers fangst, der iøvrigt fordelte sig på følgende måde:

Vestgrønland. Alle nationers torskefangst 1952–70, tons hel fisk:

Lande	1952–65 tons	1966–70 tons	1952–70 tons	1952–70 %	1970 tons	1970 %
Færøerne	707.217	200.092	907.309	15,5	7.733	6,9
Grønland	340.124	120.944	461.068	7,9	20.007	18,0
Frankrig	458.656	161.249	619.905	10,6	4.740	4,2
Vesttyskland	665.972	473.170	1.139.142	19,5	40.667	36,5
Island	134.859	2.717	137.576	2,4	—	—
Norge	483.634	155.554	639.188	10,9	6.293	5,7
Polen	897	2.637	3.534	0,0	—	—
Portugal	1.157.362	195.382	1.352.744	23,1	8.707	7,8
Spanien	124.213	78.508	202.721	3,5	18.802	16,9
USSR	7.868	3.614	11.482	0,2	849	0,8
UK	248.763	53.578	302.341	5,2	3.367	3,0
Andre	29.494	46.272	75.766	1,3	278	0,2
	4.359.059	1.493.717	5.852.776	100,0	111.443	100,0

Kilde: ICNAF Stat. Bull.

I den femårsperiode, der førte op til 1966, varierede den grønlandske andel mellem 7 og 8 %.

Trods de store investeringer og indhentede erfaringer klarede Grønland ikke at hale ind på de nationer, som fiskede på bankerne, som grønlænderne med deres små fartøjer ikke kom ud på.

Som det fremgår af tabellen placerede Grønland sig i hele det betragtede tidsrum som nr. 6 af deltagernationerne.

I 1970 var den samlede mængde torsk faldet til 111.000 tons eller den mængde, som man havde anset som nødvendig råvaremængde til fiskefabrikkerne i Vestgrønland, når fabrikkerne i 1975 var blevet udvidet og kunne køre med fuld kapacitetsudnyttelse.

Under indtryk af de sidste års dårlige resultat formindskede flere af deltagernationerne deres indsats i Davisstrædet

og opsøgte andre fiskefelter. — Portugiserne, der siden grønlandsfiskeriets begyndelse og helt frem til 1966 havde tegnet sig for de største årlige mængder fanget torsk, fortrak til bl. a. deres oversøiske besiddelser. — Færingerne, der sammen med nordmændene åbnede bankfiskeriet i Davisstrædet, og for hvem Grønland siden begyndelsen af 30'erne var hovedfangstfeltet lige til 1967, trak over mod Labrador, New Foundland og hjemlige farvande. — Vesttyskerne, der havde øget deres indsats voldsomt i 50'erne og 60'erne, opsøgte nye felter, bl. a. ved Østgrønland.

Konkurrenterne i Davisstrædet var blevet færre, og det interessante spørgsmål de nærmeste år er, om grønlænderne på denne måde vil blive i stand til både absolut og relativt at få en større andel af torskebestanden på bankerne, såfremt

Færingehavn.

Fot.: W. Ferchland 1968.

de i årene fremover holder sig på det nuværende niveau. — Bankernes nærhed ved de grønlandske fabrikker skulle kunne give en konkurrencemæssig fordel i forhold til de fjernere nationer.

I 1970 er Grønland rykket op på andenpladsen, skønt fangstmængden snarere er blevet mindre end i tidligere år.

Ifald grønlænderne går energisk ind for bankfiskeriet, må man kunne regne med, at de vil kunne forøge deres andel af det internationale fiskeri i Davisstrædet væsentligt.

Det internationale, søgående fiskeri har nået et omfang, der nærmer sig eller allerede har overskredet faregrænsen

overalt i Nordatlanten. Trawlernes antal vokser år efter år, og deres effektivitet som fiskefangere var uanet bare for få år siden.

På adskillige felter er torsken så hårdt beskattet, at størstedelen ikke når kønsmoden alder, og selve dens eksistens er i fare.

Mobiliteten hos industrinationernes trawlerflåder er så stor, at banker, der forlades p. gr. a. utilstrækkelig fangst, igen udsættes for intensiv udnyttelse, så snart der spores en forøgelse af fiskebestanden.

Følgende tabel giver et godt indtryk af, hvilket kolossalt teknisk apparat, der hele året i al slags vejr døgnet rundt op søger og plyndrer Nordvestatlantens fiskefelter.

Sovjetunionen begyndte først i 50'erne at deltage i dette fiskeri og havde allerede i 1970 ifølge tabellen 833 store og kæmpestore trawlere og fabrikksskibe som hyppige deltagere.

UK, der i det her omtalte område var den største trawlernation til sidste verdenskrig, må nu kappes med Spanien.

Nordvestatlanten. Fiskefartøjer og trawlere tilhørende nationer, der ofte fisker i disse farvande:

Lande	500-999 BRT		1000-1999 BRT		2000 BRT og større		Ialt over 500 BRT	
	Antal skibe	BRT	Antal skibe	BRT	Antal skibe	BRT	Antal skibe	BRT
UK	122	89.561	25	33.442	3	7.764	150	130.767
Frankrig	38	24.049	32	47.053			70	71.102
Vesttyskland	88	66.335	24	35.213	12	30.324	124	131.872
Østtyskland	62	48.963	1	1.616	13	39.078	76	89.657
Norge	52	32.984	6	8.776			58	41.760
Polen	69	47.813	22	31.043	35	99.059	126	177.915
Portugal	18	13.050	44	54.820	8	17.037	70	84.907
Spanien	88	60.622	60	79.097	9	24.262	157	163.981
USSR	364	249.115	37	44.565	432	1.244.579	833	1.548.259
Ialt	901	632.492	251	335.625	512	1.472.103	1.664	2.440.220

Kilde: Lloyds Stat. Tables 1970.

UK og Spanien tegner sig hver for knap 10 % af trawlere over 500 BRT i Nordvestatlanten, medens Sovjetunionen tegner sig for 50 % af trawlerne og godt 60 % af den indsatte trawlertonnage.

De industrialiserede lande befinder sig i en stærk position, da deres flåder er i stand til at fiske langt fra hjemmebase og kan drive rovdraft på fjerne fiskefelter.

Hvis fisken i Davisstrædet igen til-

tager i mængde, vil trawlere fra disse internationale flåder af hurtiggående skibe igen jagte fisken på Vestgrønlands banker.

Denne erkendelse bekymrer de grønlandske fiskere samt landsrådet, der ser den fare, Grønlands eksistensgrundlag, fisken, til stadighed er udsat for.

Landsrådet vedtog i 1972 enstemmigt en henstilling til den danske regering, om at undersøge mulighederne for en udvidelse af Grønlands fiskeriterritorium til 50 sømil, for at bankerne bag denne grænse kunne sikres det grønlandske samfund.

Det grønlandske Selskab i København hørte en aften i februar 1917 Jón Dúason, en ung islandsk student, sige: „Der må være gode muligheder for en kommende grønlandsk fiskerflåde, der til visse tider af året, når betingelserne ved Grønland er ugunstige, kan fiske ved Island.“ Hertil svarede professor Adolf Jensen: „Dúason's plan om en havgående fiskerflåde er umulig at realisere.“

Så sent som i 1924 kom danske eksperter til det resultat, at fiskebestanden ved Grønland var så varierende, at der

ikke var mulighed for fiskeri i større stil.

Ingen rigdomskilde varer evigt – en oliekilde springer et begrænset antal år, og en mine tømmes efterhånden. Den fisk, der siden 1925 er blevet fanget ved Grønland, er blevet omsat til værdier, der har været med til at skabe det moderne, færøske samfund. Færingerne har i hele dette tidsrum været udsat for fremmede eksperters bekymring for, at fisken ved Grønland skulle forsvinde, hvortil færingerne altid har svaret, at fisken har hale, den kan svømme, og den må fanges, hvor den er – og medens den er der!

Drevet af nødvendighed opbyggede færingerne et fiskeri, der er indstillet på at opsøge fisken, hvor den måtte være.

Frem for alt ønsker færingerne, at fiskeriet – eller størstedelen af det – kan foregå uden for deres egen dør, da dette også betyder meget for de menneskelige forhold. Flåden består derfor i dag af forholdsvis få store fjernfiskeriskibe og en mængde mindre fartøjer, der fisker udfra Færøernes byer og bygder.

I 1970 vedtog Færøernes lagting, at hele landsokkelen er færøsk ejendom.